

УДК 811.112.2

ПСЕВДОАНГЛІЦИЗМИ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ**Білозерська Т. В.**

Стаття присвячена псевдоангліцизмам у німецькій мові, розглянуто особливості цього виду запозичень з англійської мови.

Ключові слова: запозичення, англіцизм, псевдоангліцизми.

Статья посвящена псевдоанглицизмам в немецком языке, рассмотрены особенности этого вида заимствований из английского языка.

Ключевые слова: заимствование, англицизм, псевдоанглицизм.

The article is devoted to Pseudo-Anglicism in the German language; the article describes the features of this type of loanwords from the English language.

Key words: loanword, Anglicism, Pseudo-Anglicism.

Англійська мова стала останнім часом однією з ознак глобалізації, процесу всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації. Цей об'єктивний процес носить системний характер, охоплює всі сфери життя суспільства, у тому числі і мову. Влучно висловився щодо ролі англійської мови Г. Готтліб: "Сьогодні кредо "певні речі краще висловити англійською мовою" можна почути не лише від премудрих космополітів, часто його вимовляють державні чиновники і бізнесмени, і навіть школярі. Слід зазначити, що використання англійської мови як сучасної лінгва-франка збільшується, в той час як самих носіїв англійської меншає" [8, с. 162]. Очевидно, що англійська мова як друга іноземна залишається на сьогодні лідером у використанні у більшості країн світу і безперечно впливає на словниковий запас інших мов, збагачуючи та освіжаючи їх новими лексичними одиницями. Водночас німецька мова лишається найбільш розповсюдженою першою мовою на території Євросоюзу та офіційною мовою не лише Німеччини, а й Австрії, Швейцарії, Ліхтенштейну, Люксембургу, Бельгії та Італії (Південний Тіроль).

Вже декілька десятків років ведеться дискусія про проникнення англійської мови у німецьку. Питання про те, чи вважати такий вплив фактором збагачення німецької мови чи особливою для неї загрозою, є актуальним і дискусійним для багатьох лінгвістів. На думку Б. Карстенсена, англійська мова стала головним донором для німецької після закінчення II Світової Війни [3], а процес проникнення англіцизмів у німецьку мову активізувався після включення земель ГДР у склад ФРН у 1990 р. Результат тісних контактів цих двох мов на фоні політичних та економічних змін у Німеччині та розвитку міжнародних зв'язків, зокрема зі Сполученими Штатами Америки, можна прослідити у таких лінгвістичних процесах, як збільшення кількості запозичених слів, фонологічних та граматичних змін, змішаних форм мови, а також загальне зростання білінгвізму різного виду [4, с. 102]. Про вплив англійської мови на німецьку свідчить і той факт, що у найновіше, 26-е видання словника *Duden* від 4 липня 2013 р. увійшла велика кількість англіцизмів, серед них *ESM* (European Stability Mechanism), *App*, *Social Media*, *Facebook*, *E-Book-Reader*, *Digital Native*, *Flashmob*, *wellnessen*. Через масивний вплив англійської мови на німецьку виник так званий мікс з двох мов під назвою "Denglisch" ("німглійська"), або "Engldeutsch", "Germisch", "Neudeutsch", "Dinglisch". Denglisch має доволі широке розповсюдження, приклади можна почути по радіо, телебаченню, прочитати в Інтернеті чи газетах, він присутній майже у всіх сферах повсякденного життя: оголошення, реклама, бізнес, комерція, економіка, мода, кіно, харчування, політика, спорт, технології та наука. Крім того, англіцизми міцно закріпилися у технічному жаргоні, а через розмовну мову мігрують у молодіжний сленг.

Кількість запозичень з англійської мови значно збільшилося за останні десятиліття завдяки міжкультурній комунікації, німецька мова за допомогою

англіцизмів збагатилася численними синонімами та новими поняттями, насамперед з економічних, наукових та технічних галузей (*City = Stadtzentrum, Job = Beruf, Event = Veranstaltung, ausgepowert = ausgelaugt, downloaden = herunterladen, checken = prüfen* тощо).

Англіцизм – це слово з британського або американського варіанту англійської мови у німецькій мові або специфічна заміна німецького значення слова або слововживання за британським або американським взірцем [3, с. 30]. Цього широко прийнятого визначення Х. Ціндлера ми дотримуємось і у нашому дослідженні.

Уперше на зростаючу кількість англіцизмів у німецькій мові звернув увагу пурист Г. Дунгель, який у 1882 р. видав словник “*Wörterbuch der Verdeutschungen entbehrllicher Fremdwörter*”. У той час він налічував 148 запозичених з англійської мови лексичних одиниць. Через 20 років у праці “*Engländerei in der deutschen Sprache*” Г. Дунгель зазначає, що англіцизмів стало 900 [2, с. 140]. Перше ґрунтовне наукове дослідження англіцизмів у німецькій мові було видано А. Баін у 1936 р., авторка проаналізувала вплив англійських запозичень з XIII ст. до 1935 р. і дійшла висновку, що число англіцизмів зросло у другій половині XIX ст. у зв’язку з індустріальною революцією [9, с. 2]. Значний крок уперед у дослідженні англіцизмів зробили вчені В. Бетц, Е. Хауген, Б. Карстенсен, К. Фірек, Г. Фінк, які представили власні визначення поняття “англіцизм” та розробили класифікації даних запозичень. Запозичені з англійської мови слова та пов’язані з ними семантичні проблеми активно досліджував Б. Карстенсен, У. Буссе аналізував англіцизми у словнику *Duden*. Результатом їх спільної праці у 1993-1996 р. р. став словник англіцизмів “*Anglizismen-Wörterbuch*”. Особливу увагу приділили науковці запозиченням з англійської мови у німецьких публіцистичних текстах. Й. Пфітцнер досліджувала стилістичні функції англіцизмів у пресі та виділила сім основних мотивацій використання англіцизмів. В. Янг зосередився на англіцизмах у журналі новин *Der Spiegel*, Г. Фінк – у рекламі та текстах на повсякденну тематику. Причинами інтенсивного запозичення англійських слів займався А. Дьяков, а псевдоангліцизми у німецькій мові вивчає Л. Кунцевич.

Англіцизми часто ставали об’єктом наукових досліджень вітчизняних та іноземних лінгвістів. Однак варто зазначити, що розвиток мови – свого роду творчий процес, вона здатна не лише запозичувати чуже, а й сама створювати нове, тому на фоні активного вжитку англіцизмів ми спостерігаємо і абсолютно нове явище у системі німецької мови, а саме – псевдоангліцизми – слова, яких насправді не існує в англійській мові, або ж вони вживаються у ній у зовсім іншому значенні [1]. Феномен псевдоангліцизмів відносно новий і яскраво демонструє актуальні лінгвістичні процеси, тому зумовлює інтерес дослідників “надсучасної” німецької мови. А стрімке збільшення кількості псевдоангліцизмів – у 2010 р. зафіксовано 47 лексичних одиниць, тоді як у 2013 р. вже близько 80 [1] – визначає актуальність його вивчення. Дослідження псевдоангліцизмів дозволить виявити нові явища для німецької лінгвокультури, визначити словотворчі можливості мови, зрозуміти внутрішні мотиви та логіку мовця під час використання запозичених лексичних одиниць.

Саме псевдоангліцизми на даний момент є найменш дослідженим аспектом у сфері запозичень з англійської мови, але не найменш важливим. Таким чином, ми поставили собі за завдання проаналізувати псевдоангліцизми, які сьогодні активно вживаються у різних мас-медіа німецькомовної лінгвокультури, особливу увагу приділили матеріалам преси в мережі Інтернет як найшвидшого, найдоступнішого джерела інформації.

За Л. Кунцевич, частина вживаних сьогодні псевдоангліцизмів з’являється у друкованих виданнях, починаючи з середини 80-х років, а основна маса припадає на 90-і роки XX ст., що пояснюється насиченням німецької мови англіцизмами через інтенсифікацію міжкультурних стосунків, укріплення Великобританією свої лідируючих позицій на світовому ринку і виведення англійської мови на рівень міжнародної [1]. Так, на основі запозичених англійських слів створюються нові слова за англійською моделлю, власне псевдоангліцизми. Ці новоутворення вчені називають ще псевдозапозиченнями, фіктивними запозиченнями (*sham loans*), *selfmade English* [5]. Варто зазначити, що

псевдоангліцизми не є результатом лексичного перекладу, вони є продуктом творчих процесів, притаманних мові-реципієнту, і базуються на новій комбінації та використанні англійського лексичного матеріалу у ній.

Здатність заповнювати лексичні прогалини у мові (*Twen, Pullunder*) та коротка зовнішня форма (*City = Stadtzentrum, Handy = Mobiltelefon*) – основні особливості псевдоангліцизмів, які обумовлюють їх активне вживання у сучасній німецькій мові. А їх нетипова, іноді навіть екзотична для німців вимова, модне звучання роблять фіктивні англіцизми привабливими для мовців.

Більшість лінгвістів, які вивчали фіктивні англіцизми (Б. Карстенсен, Р. Де-валд, К. Дьоппнер, М. Гьорлах, А. Ониско) погоджуються у класифікації цих мовних явищ, поділяючи псевдоангліцизми на:

- 1) лексичні: *Fitnessstudio, Dressman, Pullunder, Showmaster, Talkmaster*,
- 2) морфологічні: *Aerobic, Gin Tonic, Happy End, Profi, Pulli, Smoking*;
- 3) семантичні: *Gag, Gangway, Oldtimer, Pony* [3; 5; 6; 7; 9].

У ході нашого дослідження було проаналізовано 41 сучасний псевдоангліцизм за допомогою авторитетних онлайн-ресурсів (словники *Duden, Oxford Dictionaries, Cambridge Dictionary, A Dictionary of European Anglicisms by Manfred Gurlach*). Ми дійшли висновку, що псевдозапозичення вживаються у різних сферах життя і мають зі справжніми англіцизмами як спільні, так і відмінні риси. Так, близькість англійської та німецької мов відображається на фонетичній формі слів, тому псевдо- і англіцизми легко адаптуються до німецької вимови (*Mobbing, Popper, Longseller*). Однак, більшість псевдоангліцизмів не асимілюються фонетично, щоб навмисно зберегти англійське звучання: *Oldtimer, City, Showmaster, Trench, Handy, Steadyseller, Basecap*. Граматична асиміляція теж відбувається частково: дієслова змінюються за особою і часом (*checken: er checkt, checkte, hat gecheckt; campen; mobben*), а от іменники хоч і піддаються відмінюванню за відмінками, однак присвоєння їм роду часто відбувається, не зважаючи на принцип найближчої лексичної відповідності (англіцизми: *der Job* ← *der Beruf, die Show* ← *die Schau, das Baby* ← *das Kind* / псевдоангліцизми: *das Basecap* ← *die Schildkappe, der / die Dress* ← *die Sportkleidung*). Як відомо, артикль середнього роду надається запозиченню на першій стадії функціонування його у мові-реципієнті. Тому можна припустити, що чим довше запозичення має артикль *das*, тим довше воно зберігає екзотичність та “англійськість”: *das Mobbing, das Puzzle, das Public Viewing, das ServicePoint, das Camping, das Play-Back*. Два інших принципи (морфологічний та принцип природного роду) дотримуються у всіх досліджуваних одиницях, наприклад: *der Longseller, der Steadyseller, der Flipper, der Discounter, der/die Kicker/in, der/die Showmaster/in, der/die Streetworker/in, der Sunnyboy*.

Напевно, одним із найдавніших псевдоангліцизмів можна вважати слово *Smoking*. За визначенням у *Duden*, смокінг – (з англ. *smoking* – паління) зазвичай вечірній піджак чорного кольору з шовковими лацканами для невеликих суспільних зборів [12]. У *Duden* також додається, що німецьке слово *Smoking* – це скорочена форма від англійського *smoking jacket* і походить від англійського *smoke* (відповідно *rauchen* у німецькій). У німецькому мовному просторі для позначення смокінга використовувалось слово *Rauchanzug*, але у 1954 р. Т. Манн у творі “Die Betrogenen” вживає слово *Smoking*, яке під впливом англійської мови увійшло у багато мов (французьку, італійську, іспанську, російську, українську, казахську), в тому числі і в німецьку. Слід наголосити, що в англійській мові німецькому *Smoking* відповідає інше слово – *dinner jacket* (британський варіант), *tuxedo* (американський варіант), і якщо в німецькій мові *Smoking* – це весь костюм, то в англійській мові його відповідник *dinner jacket* – це лише верхня частина, “чоловічий піджак, зазвичай чорного кольору, що вдягають із краваткою-метеликом на офіційні події ввечері” [11]. Костюм, який в німецькій називається *Dinner Jacket* в англійській мові це *white dinner jacket*, його вдягають на елегантних садових вечірках та під час морських круїзів.

Псевдоангліцизм *Fitnessstudio* у словнику *Duden* супроводжується синонімом *Fitnesscenter*, значення якого словник *Cambridge* тлумачить як “місце, куди ви йдете, щоб потренуватися, наприклад, піднімаючи ваги або користуючись іншим інвентарем” [11]. Пояснення збігається з дефініціями *Fitnessstudio* /

Fitnesscenter у *Duden*. Даний псевдоангліцизм складається з двох англійських компонентів, а саме: *fitness* та *studio*. Однак у жодному англійському словнику не з'являється складне слово *fitnessstudio*, що підтверджує статус цього слова в німецькій мові як лексичного псевдоангліцизма.

Псевдоангліцизм *City* здобув широкого вжитку у сучасній німецькій мові, наприклад: *Frankfurter City*, *City-Ticket*, *City Circle Tour*. *City* пояснюється у *Duden* як “діловий район великого міста, центр міста” [12], також наводиться приклад: *die Düsseldorfer City; die City ausbauen, City zur Fußgängerzone erklären*. За *Duden*, синонімами до *City* є *Geschäftsviertel, Geschäftszentrum, Innenstadt, Stadt, Stadtkern, Stadtmitte, Stadtzentrum, Zentrum*. У словнику також вказується на англійське походження слова: *englisch city = (Haupt)stadt*. В англійській мові *city* означає “велике або важливе місто” або “всі люди, що живуть у місті”, воно не вживається у значенні “центр міста”. Варто зазначити, що в англійській мові *City* (саме з великої літери) означає “британський фінансовий та бізнес центр у найстаршій частині Лондона” [13]. І хоча у німецькій мові слово *city* зазнало звуження свого значення: велике місто → центральна, ділова частина міста, слід зауважити, що воно не втратило повністю свого внутрішнього змісту. У ході дослідження не було виявлено жодного використання *City* для центру маленького міста чи села. Псевдоангліцизм *City* вживається виключно з назвами великих, фінансово та промислово важливих міст, наприклад, Берлін, Франкфурт, Гамбург: “*die Büroberufe sind in Frankfurt vorwiegend im klassischen Westend, in der City rund um den Goetheplatz angesiedelt*” [10].

Ще одним яскравим прикладом семантичного псевдоангліцизму є слово *Handy*. Слово було вперше вжито у 1991 році у газеті “Die Presse” у статті “Das D-Netz boomt – Vollausbau wird für Mitte 1993 erwartet” для номінації нового явища – мобільного телефону [1]. *Handy* було зафіксовано у *Duden* у 1996 р., і як зазначається у словнику, належить до слів десятиліття [12]. З того часу псевдоангліцизм почав активно застосовуватися у німецькій мові, станом на 2013 р. кількість вживань слова *Handy* лише у пресі становила 79325 разів [1]. *Handy* – невеличкий мобільний телефон, який носять із собою, синонімами до нього виступають *Mobiltelefon, Smartphone, Natel*. Вимова на англійський лад: [hʰɛndi], походження, як зазначається у словнику, теж англійське: *engl. handy = під рукою, доступний, практичний* [12]. В *Oxford Dictionaries* знаходимо такі значення слова *handy*: зручний у використанні, корисний; готовий до використання; здібний [13]. У значенні “мобільний телефон” в англійській мові *handy* не використовується, замість цього вживаються два терміни: у британському варіанті це *mobile phone*, а в американському – *cellphone* або *cellular phone*. Хоча німецький псевдоангліцизм *Handy* можна вважати доволі зручним та адекватним, адже мобільний телефон (*das Handy*) тримають у руках, він завжди доступний, його можна легко схопити, слово не отримало розповсюдження в інших європейській мовах, навіть у самій англійській. У Німеччині ж цей псевдоангліцизм є загальноприйнятим і використовується набагато частіше свого формального синоніма *Mobiltelefon* [7, с. 145].

Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що псевдоангліцизми, як і інші мовні феномени, проходять випробовування часом. Деякі фіктивні запозичення знаходять своє використання лише у межах невеликого періоду часу, далі вони втрачають свою актуальність і перестають вживатися, не фіксуються словниками. Але переважна частина псевдоангліцизмів отримують стабільність у використанні, проявляють активність, іноді навіть вживаються частіше за свої синоніми. Незважаючи на критику псевдоангліцизмів, вони безперечно збагачують німецьку мову, живлять її, створюють умови для творчості у підході до використання мови. Перспектива для подальших розвідок на тему псевдоангліцизмів лежить ретельному дослідженні їх використання в окремих сферах життя.

Література

1. Кунцевич Л. Псевдоангліцизм как новое явление в современном немецком языке [Електронний ресурс] / Людмила Кунцевич. – Режим доступу до джерела : http://lomonosov-msu.ru/archive/Lomonosov_2013/2166/60345_b504.pdf

2. Busse U. Drinks und Dinks. Correctness auf gut Deutsch / Ulrich Busse. – Köln: DuMont, 1995. – S. 140-148.
3. Carstensen B. Lexikalische Scheinentlehnungen des Deutschen aus dem Englischen / Broden Carstensen // Kontrastive Linguistik und Übersetzungswissenschaft. – München: Fink, 1991. – S. 175-182.
4. Crystal D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics / D. A. Crystal – Oxford: Blackwell Publishing Ltd., 2003. – 508 p.
5. Dewald R. Anglizismen in der deutschen Sprache / Ragna Dewald. – Saarbrücken: VDS Verlag Dr. Müller, 2008. – 132 S.
6. Doepfner K. Anglizismen in der deutsche Sprache / Kathrin Doepfner. - Norderstedt: GRIN Verlag, 2007. – 68 S.
7. Görlach M. A Dictionary of European Anglicisms / Manfred Görlach. – Oxford: Oxford University Press, 2005. – 378 S.
8. Gottlieb H. Anglicisms and Translation / Gottlieb H. – Clevedon: Multilingual Matters Ltd., 2005 – p. 161-184.
9. Onysko A. Anglicisms in German: borrowing, lexical productivity, and written codeswitching / Alexander Onysko. – Berlin: De Gruyter, 2007. – 392 p.
10. Psotta M. Nur keine langfristigen Mietverträge / Michael Psotta [Електронний ресурс] // Frankfurter Allgemeine Zeitung. – 6.01.2014. – Режим доступу до джерела : <http://www.faz.net/aktuell/finanzen/mechthild-schick-macht-sich-selbstaendig/mechthild-schick-macht-sich-selbstaendig-3-nur-keine-langfristigen-mietvertraege-12732094.html>
11. Cambridge Advanced Learner's Dictionary [Електронний ресурс] – Режим доступу до джерела : <http://dictionary.cambridge.org>
12. Duden [Електронний ресурс] – Режим доступу до джерела : www.duden.de
13. Oxford Dictionaries [Електронний ресурс] – Режим доступу до джерела : <http://www.oxforddictionaries.com/>